

Tekenen in de Tijd 117

17-23 oktober 2021

Vandaag begint ook in Nederland officieel het zogenoemde synodale proces, op weg naar de bisschoppensynode van 2023. Onderwerp is het functioneren van de kerk als geleid door de heilige Geest. Erik Borgman legt uit waarom het Huis van Dominicus graag bij dit proces aansluit.

Gisteren een week geleden, op zaterdag 9 oktober, opende paus Franciscus in aanwezigheid van een groot aantal bisschoppen de eerste fase van voorbereiding van de bisschoppensynode in 2023. Onderwerp van deze synode is wat heet de synodaliteit van de kerk. Dat lijkt in eerste instantie nogal navelstaarderig en saai: degenen die de kerk besturen denken na over hoe ze de kerk moeten besturen. Het herinnert aan al die onderzoeken naar het functioneren van de politiek en het bestuur in ons land, de eindeloze reeks rapporten met lijsten fouten en aanbevelingen om het voortaan beter te doen. Doe het gewoon, denk je – denk ik – dan. Weg met al dat papier, ga aan het werk. Kwijt je naar behoren van je taak.

Maar de paus is niet uit op een discussie over de bestuursstructuur van de kerk. Daarom spreekt hij van een 'synodaal proces'. Duidelijk moet wat hem betreft vooral worden dat de kerk niet af en toe nadenkt over hoe zij beter en efficiënter kan functioneren, maar dat het bij kerkzijn hoort om te onderzoeken hoe kerk te zijn onder de gegeven omstandigheden. Op 9 oktober, in een toespraak bij het begin van dit synodale proces die [hier](#) online te vinden is, drukte de paus dit uit met een citaat van de Franse dominicaan Yves Congar (1904-1995). In het Frans: *Il ne faut pas construire une autre Église, il faut construire une Église différente*. Dat wil zoveel zeggen als: we moeten geen andere kerk bouwen dan de kerk die er is, maar bouwen aan een kerk die anders is. De kerk moet anders werken en functioneren.

De heilige Geest, die de kerk steeds weer leert wat te doen en wat te zeggen, die moet centraal staan. Dat is waar het voor de paus om gaat.

Tot nu toe wekken de aankondigingen van het synodale proces in onze streken geen groot enthousiasme. Sommigen zien het als een mogelijkheid om lang gekoesterde agendapunten alsnog te verwezenlijken. Maar de meeste mensen binnen en buiten de kerk, als ze er al van gehoord hebben, zijn vooral sceptisch of dit synodale proces wel tot iets zal leiden. Zal er echt geluisterd worden? Zal er echt iets veranderen in de kerk?

Het is misschien goed te bedenken dat dit aan de vooravond van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) niet veel anders was. Toen paus Johannes XXIII begin 1959 een concilie aankondigde dat de kerk bij de tijd zou moeten brengen, dachten velen dat er waarschijnlijk wat puntjes op de i zouden worden gezet en alles verder onveranderd voort zou gaan. Zo werd het concilie in het bestuursapparaat van de kerk ook voorbereid. De door hen gemaakte ontwerpen voor eindteksten werden een kleine vier jaar later echter door een overweldigende meerderheid van de aanwezige bisschoppen van tafel geveegd. Het resulteerde uiteindelijk in een grondige doordenking van de eigen missie en aard van de kerk, en van de rol en taak van de onderscheiden groepen en functies erbinnen. Dit was mogelijk omdat binnen de kerk gaandeweg een klimaat van verwachting en hoop was ontstaan. Een nieuwe lente. Wat muurvast leek te zitten, werd door de Geest in beweging gebracht.

Dit hing mede samen met de tijdgeest. Het einde van de jaren vijftig en de eerste helft van de jaren zestig van de vorige eeuw werden getekend door groeiend

optimisme. Er is vaak gesuggereerd dat het concilie zich te veel door dit optimisme op sleeptouw heeft laten nemen en in deze zin is het niet alleen een nadeel dat de huidige tijdgeest heel anders is. Als de kerk een boodschap van hoop weet op te delven in de huidige tijd waarin het gevoel van stagnatie, stilstand en onafwendbaar ecologisch onheil domineert, is dit een overtuigend teken dat de Geest haar nog altijd en opnieuw bezielt.

De paus heeft drie centrale thema's aangewezen in het onlangs gestarte synodale proces: gemeenschap, participatie en missie. In hun gesprekshandreiking voor de synode naar hun bisdommen, die online [hier](#) te vinden is, hebben de Nederlandse bisschoppen dat nader toegespitst op 'vieren' als weg naar gemeenschap, 'medeverantwoordelijkheid dragen voor missie' als doel van deze gemeenschap, en 'dialogo in kerk en samenleving' als de ruimte van de Geest waarvan de kerk zichzelf in dienst weet. Stuk voor stuk thema's die ons ook in het Huis van Dominicus sterk bezighouden. We hebben daarbij enerzijds de overtuiging dat de Geest ons hierin de weg wijst, hoe onzeker deze weg ook is en hoe hortend en stotend wij deze ook gaan. Anderzijds hebben we ook vaak het gevoel dat het zou helpen als er mogelijkheden zouden zijn om intensiever met anderen te overleggen over wat zij en wij gevonden menen te hebben. Wij beschouwen het synodale proces als een kans van dit laatste iets te realiseren.

Wat paus Franciscus betreft, gaat het er in het synodale proces niet om dat we problemen identificeren in het functioneren van de kerk, we vervolgens aan de tekentafel een oplossing ontwerpen en deze oplossing ten slotte implementeren. Dat is, zo zegt de paus, Gods stijl niet. Gods stijl is een stijl van 'nabijheid, mededogen en tedere liefde' en alleen een kerk die in deze stijl deelt, 'niet alleen met woorden, maar door een aanwezigheid die sterkere banden van vriendschap kan weven met de samenleving en de wereld', kan volgens hem de Kerk van Christus zijn. Het gaat om:

Een Kerk die zich niet afzijdig houdt van het leven, maar zich verdiept in de problemen en noden van vandaag, die wonden verbindt en gebroken harten geneest met de balsem van God.

Wij zullen in de nabije toekomst proberen met anderen onze ervaringen te delen over wat het betekent om dit inderdaad te doen op het gebied van vieren, medeverantwoordelijkheid dragen en het stimuleren van de dialoog met en in de samenleving. Zo kunnen wij iets ontdekken van wat de Geest tegen de kerken zegt (vgl. Openbaring 2,7.11.17.29; 3,6.11.22). Dat wat wij ontdekken, zullen wij vervolgens mededelen aan iedereen die er belangstelling voor heeft. Inclusief onze bisschoppen.

Erik Borgman, lekenDominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus

P.S.: Behalve de wekelijkse Tekenen in de Tijd schrijf ik een vier-wekelijkse column op www.debezieling.nl. Deze aflevering van Tekenen in de Tijd vormt ten tweeluik met de column die daar op maandag 18 oktober a.s. verschijnt. Daarin ga ik breder in op de achtergronden van het synodale proces en het belang ervan voor de kerk.